

Яцко М.В.

СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РЕГІОНУ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ (НА МАТЕРІАЛАХ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У статті досліджено особливості організації бухгалтерського обліку на підприємствах Закарпатської області, що спираються на дані вибіркового анкетування. Звернуто увагу автора на стан реалізації процесів подання та оприлюднення фінансової звітності на підприємстві та охарактеризовано причини такого стану.

Ключові слова: організація бухгалтерського обліку, соціологічне опитування, практика, анкетування, Закарпатська область.

ВСТУП

Практична діяльність завжди була джерелом пізнавальної діяльності людини, яка живить і надихає творчу та наукову діяльність, є основою у пошуках істини.

Будь-яке теоретичне знання та наука в цілому завжди орієнтується на практику. Бо тільки такий вектор може об'єктивно, незалежно та з користю зрозуміти навколишній світ, дійсність. Бухгалтерський облік, як наука в цьому відношенні не виняток, навпаки враховуючи значення, роль бухгалтерського обліку у створенні національного багатства даний зв'язок науки та практики викликає ще більше інтересу.

Обидва види досліджень (емпіричні і теоретичні) органічно взаємопов'язані і зумовлюють розвиток один одного в цілісній структурі наукового пізнання. Емпіричні дослідження в бухгалтерському обліку, виявляючи нові факти науки, з одного боку, стимулюють розвиток теоретичних досліджень, ставлять нові завдання (задоволення інформаційних потреб користувачів, забезпечення економічної безпеки підприємства, пошук нових підходів до формування облікової інформації), а з іншого боку, теоретичні дослідження, розвиваючи і конкретизуючи нові перспективи, спрямовують розвиток емпіричних досліджень (уточнення предмета бухгалтерського обліку в сучасних умовах, розробка моделі бухгалтерського обліку в умовах зростання інформаційних потреб користувачів, удосконалення системи бухгалтерського обліку та ін.) [3, с. 156]. Тому існує безперервний та взаємозумовлений зв'язок між емпіричною та теоретичною частиною, крім того, кожна з яких не може існувати окремо, так як тоді втрачається зміст самої науки.

Варто відмітити, що надзвичайна увага в зарубіжних дослідженнях приділяють соціологічним опитуванням практиків та вивченню їх ставлення до найважливіших професійних проблем, актуальних у певному часі [5, с. 52]. Професори Івахненко С. та Георгіаді А. [5, с. 52] радять в наукових дослідженнях більше уваги приділяти саме цьому аспекту.

Водночас, проф. Голов С.Ф. зазначає: «пропозиції дослідників зазвичай ґрунтуються на їх власному уявленні про потреби користувачів» [4, с. 4], продовжуючи - «ніхто серйозно не досліджував ці потреби, зокрема через соціологічні опитування та анкетування. Замість цього вчені лише обмежуються визнанням важливості інституціональної теорії та інституціонального аналізу» [4, с. 5]. Тому, вважаємо за необхідне та доцільне спрямувати русло дослідження використовуючи відповідну емпіричну основу.

Фахівці-практики також підтримують ідею більш широкого та ґрунтовнішого спирання на емпіричну основу у своїх дослідженнях, зокрема Головач В. зазначає «не зайвим, ... буде проведення соціологічних опитувань громадськості та користувачів фінансової звітності для з'ясування рівня їх довіри до фінансової звітності та аудиторських перевірок» [6, с. 45].

Науковці справедливо акцентують свою увагу на використанні практичної складової наукової діяльності, тому актуальність проведення вибіркового дослідження стану організації бухгалтерського обліку є беззаперечно, такою, що здатна надати поштовх подальшим науковим дослідженням.

Дана стаття присвячена аналізу стану організації бухгалтерського обліку на підприємствах Закарпатської області та аналізу процесів подання та оприлюднення фінансової звітності через проведення вибіркового соціологічного опитування методом анкетування працівників бухгалтерських служб, що спирається на важливе наукове завдання – підтвердження практикою, як критерієм істинності, наукових досягнень та розробок у сфері бухгалтерського обліку.

У статті використано методи: логічний, аналізу та узагальнення. Також використовувалось анкетування, як метод соціологічного дослідження (метод опитування) для знаходження тенденцій і особливостей в організації

бухгалтерського обліку на підприємствах Закарпатської області.

Теоретичними та прикладними аспектами організації бухгалтерського обліку на підприємстві приділялась значна увага з боку таких вчених-економістів Бутинець Ф.Ф., Даньків Й.Я., Жиглей І.В., Кірійцев Г.Г., Кужельний М.В., Лень В.С., Легенчук С.Ф., Малюга Н.М., Свірко С. В., Соколов Я.В, Сопко В.В. та багато інших. Дослідники ґрунтовно досліджували систему організації бухгалтерського обліку на підприємстві, але на нашу думку, не зайвим буде показати стан та особливості практичного впровадження організації бухгалтерського обліку.

Мета статті полягає в тому, щоб виявити особливості та наявний рівень організації бухгалтерського обліку на підприємствах Закарпатської області, здійснити аналіз практичних складових процесів подання та оприлюднення фінансової звітності та на цій основі дослідити наявні практичні проблеми.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проф. Легенчук С.Ф. у своєму монографічному дослідженні [1, с.79] пропонує у складі системи наукових теорій виділяти два рівні – метатеоретичний та теоретичний (рівень загальної теорії). Другий покликаний більш комплексно та ефективно зрозуміти практичну сторону діяльності у сфері бухгалтерського обліку (у складі теорії організації бухгалтерського обліку, теорії ведення бухгалтерського обліку, теорії комп'ютерної реалізації бухгалтерського обліку). Перший покликаний більш ґрунтовно зрозуміти суть, можливості та здатності другого рівня. В той же час, автор зазначає, що бухгалтерський облік можна розглядати у світлі різних аспектів його прояву та видів практик:

- бухгалтерський облік як професійна діяльність (ведення обліку);
- практика прийняття рішень користувачами на основі бухгалтерської інформації;
- організація бухгалтерського обліку;
- регулювання бухгалтерського обліку;
- бухгалтерський облік як навчальна дисципліна (викладання обліку);
- бухгалтерський облік як наукова діяльність (проведення бухгалтерських наукових досліджень) [2, с.8-9].

Тобто, організація бухгалтерського обліку належить до прояву практичної діяльності людини і враховуючи людський чинник, не може бути одноковою повсюдно.

Ефективне та динамічне зростання валового внутрішнього продукту залежить саме від стану наявного рівня реалізації сукупності надбань науки, що створюється.

Організація бухгалтерського обліку в цьому контексті, має визначальний вплив на практичну ефективність діяльності бухгалтера, тому що створює основу, фундамент у формуванні цілісної системи бухгалтерського обліку. Тому, розгляд стану організації бухгалтерського обліку та аналіз результатів цього стану є вкрай важливим для формування світобачення щодо проблем, які дійсно існують у сфері практики бухгалтерського обліку.

Для вивчення цього завдання нами проведено вибіркоче соціологічне опитування бухгалтерів (головних бухгалтерів) підприємств регіону.

Галузева розгалуженість навмисно обрана багатогранною, щоб зачепити якомога більше сфер економічної діяльності, серед яких деревообробна промисловість, виробництво дитячого харчування, будівництво, управління на рівні сіл та селищ, рекламна діяльність, оптова та роздрібна торгівля, швейна галузь та інше.

Загальна кількість респондентів, що прийняли участь у соціологічному опитуванні становить 43 одиниць. Основні показники по результатах соціологічного опитування наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 Основні показники результату вибіркового соціологічного опитування

№ п/п	Показник (питання)	Відповідь (одиниць)	
		Так	Ні
1	Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться силами бухгалтерії	42	1
2	Кількість працівників бухгалтерського підрозділу (всього по вибірці)	189	
3	Наявність затвердженого Положення про облікову політику на підприємстві	36	7
4	Наявність затвердженого Положення про організацію бухгалтерського обліку	33	10
5	Чи проводиться на підприємстві економічний аналіз?	37	6
6	Чи складаєте повний пакет фінансової звітності	35	8

Джерело: складено автором

На матеріалах табл. 1, для більш детального наочного сприйняття інформації, побудуємо рисунок 1 який покаже питому вагу позитивних відповідей на базові економічні показники (питання).

Організація бухгалтерського обліку силами бухгалтерії, тобто ведення його бухгалтерським підрозділом на чолі з головним бухгалтером, здійснюється на 97,67% підприємств вибірки.

Із досліджених підприємств середній показник працюючих становить 118,72 чол. Це зумовлено тим, що в опитуванні брали участь як представники малого, так і середнього бізнесу.

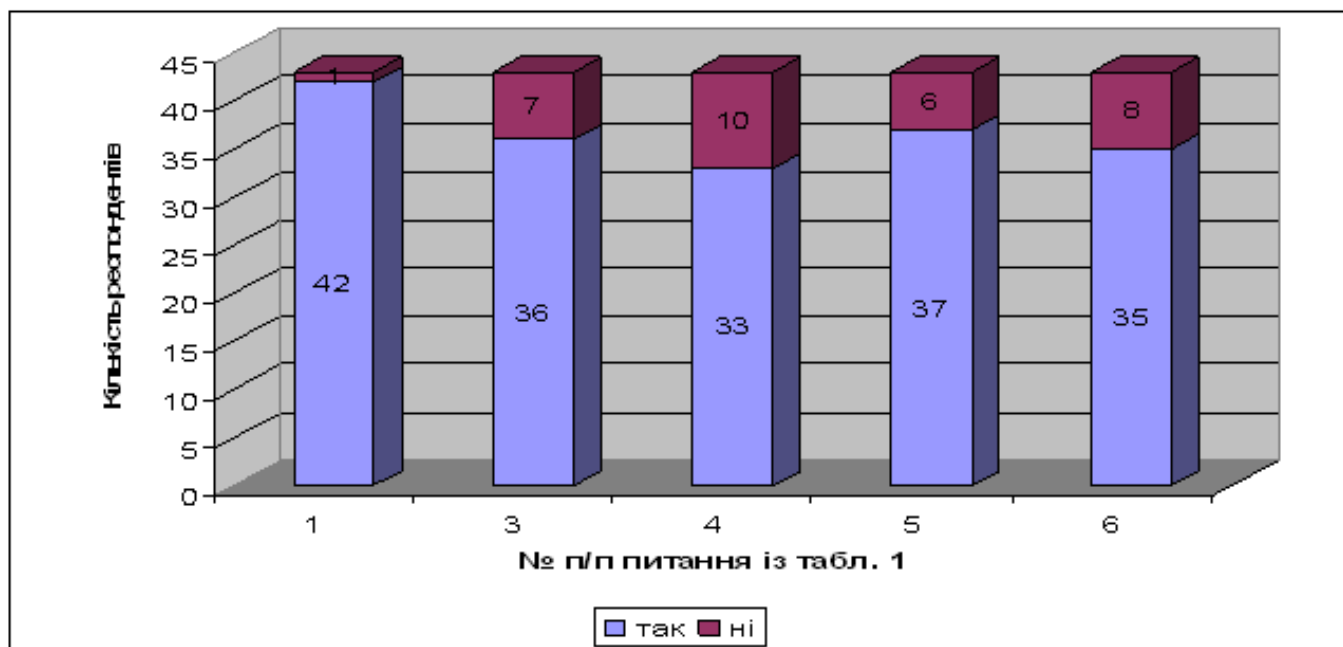

Рис 1. Питома вага позитивних відповідей на питання, що наведені в таблиці 1

Джерело: розробка автора

Як видно з рисунку 1, результати оглядового аналізу стану та особливостей організації бухгалтерського обліку на підприємствах Закарпатської області достатньо позитивні та свідчать про наступне:

1. 83,7% підприємств мають затверджені Положення про облікову політику на підприємстві.
2. 76,7% підприємств мають затверджені Положення про організацію бухгалтерського обліку, що свідчить про високий рівень обізнаності бухгалтерів у виключній необхідності документального підтвердження організації бухгалтерського обліку на підприємстві.
3. 86% підприємств здійснюють економічний аналіз, що говорить про орієнтацію на майбутнє та бажання управлінського персоналу у виявленні не використаних резервів та можливостей в досягненні мети бізнесу.
4. 81% підприємств складають повний пакет фінансової звітності у складі балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал та приміток до фінансової звітності. На нашу думку, високе значення даного показника зумовлене добровільним складанням даного складу фінансової звітності для потреб управління та менеджменту, а отже, зростає роль інформації для прийняття ефективних рішень в середині організації.
5. Середній показник чисельності працівників бухгалтерської служби становить 4,4 чол., що пояснюється тим, що більшість підприємств в Закарпатській області складають сектор середнього та малого бізнесу.

Відповідальними особами за складання та подання фінансової звітності на всіх підприємствах було зазначено керівника та/або головного бухгалтера.

Практика організації бухгалтерського обліку на підприємствах Закарпатської області має ряд особливостей, що пов'язано не тільки із унікальним географічним розташуванням та особливостями клімату, місцевості, але й деякими аспектами у складі населення, що характеризується багатонаціональністю. Тому, до особливостей організації бухгалтерського обліку на підприємствах регіону можна віднести:

- Невелика чисельність працівників бухгалтерських служб, що пов'язано із переважання сфери малого і середнього бізнесу, а відтак, відсутність внутрішніх, детально розроблених документів по організації бухгалтерського обліку на підприємстві;

- Насиченість ринку праці фахівцями у сфері обліку і аудиту
- Підвищена увага до інформаційного забезпечення управління
- Підвищена увага до результатів аналізу власної фінансово-господарської діяльності

При проведенні анкетування зроблено нахил на використання фінансової звітності в управлінні бізнесом, тому проаналізуємо даний аспект, спираючись на узагальнені дані таблиці 2, які показують стан реалізації процесів подання та оприлюднення фінансової звітності на підприємствах Закарпатської області.

Таблиця 2 Показники оцінки стану реалізації процесів подання та оприлюднення фінансової звітності за результатом вибіркового соціологічного опитування

№ п/п	Показник (питання)	Відповідь		Рівень доцільності		
		Так	Ні	Низький	Середній	Високий
				у % до заг. к-ті	у % до заг. к-ті	у % до заг. к-ті
1	Чи використовується фінансова звітність в управлінні підприємством?	38	5	5	18	20
				11,63	41,86	46,51
2	Доцільність подання фінансової звітності державним органам	x	x	11	18	14
				25,58	41,86	32,56
3	Чи використовуєте самостійно розроблені форми первинних облікових документів	29	14	16	14	13
				37,21	32,56	30,23
4	Чи дотримуєтесь вимог графіку складання та подання фінансової звітності?	34	9	14	9	20
				32,56	20,93	46,51
	Оцініть:					
5	Доцільність подання користувачам квартальної фінансової звітності	x	x	9	18	16
				20,93	41,86	37,21
6	Точність інформації, яка наведена у фінансовій звітності	x	x	9	11	29
				20,93	25,58	67,44
7	Загальну своєчасність подання фінансової звітності на підприємстві	x	x	1	8	34
				2,33	18,6	79,07
8	Доцільність подання річної фінансової звітності користувачам	x	x	6	15	22
				13,95	34,88	51,16
9	Інформаційну місткість фінансової звітності	x	x	11	23	9
				25,58	53,49	20,93
10	Готовність впроваджувати сучасні наукові розробки у сфері бухгалтерської обліку	39	4	8	13	22
				18,6	30,23	51,17

Джерело: складено автором

Більшість респондентів високо оцінює доцільність використання фінансової звітності в управлінні (середній 41,86%, високий 46,51%), спираючись на те, що більшість підприємств формують повний пакет фінансової звітності, це говорить про практичне зростання ролі інформації.

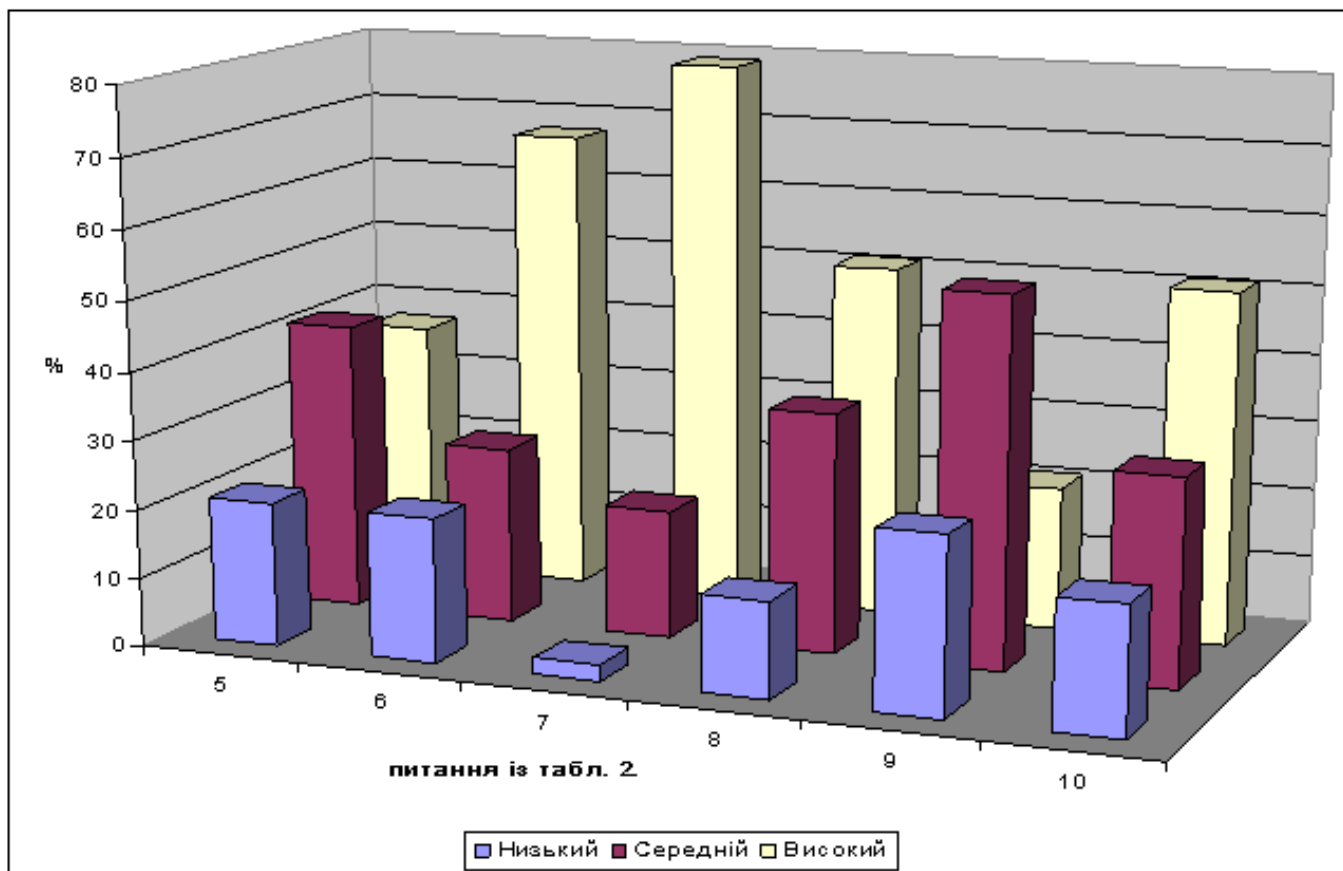
Подання фінансової звітності державним органам характеризується, в більшій мірі, середньою доцільністю. Тому, враховуючи висновки з попереднього абзацу, зростає розуміння ролі та призначення фінансової звітності, яка здатна виявити не використанні економічні ресурси та резерви виробництва. Так як, користувачами, крім держави, є досить широке коло контрагентів.

Доцільність використання самостійно розроблених форм первинних документів в системі організації бухгалтерського обліку більшість респондентів оцінюють позитивно (67,44%), бо тільки так, можна врахувати специфіку діяльності кожного суб'єкта господарювання та вимоги менеджменту щодо вхідної інформації для її узагальнення та обробки.

79,07% підприємств дотримуються графіку складання та подання фінансової звітності, з яких 46,51% високо оцінюють доцільність таких дій перед своїми контрагентами, а відтак, зростає відповідальність бізнесу.

На підставі даних таблиці 2, по питаннях 5-10, побудуємо діаграму питомої ваги оцінки рівня доцільності по кожному із питань у відсотковому значенні (див. рис.2). Як бачимо із рисунка 2, найбільший рівень доцільності респонденти оцінюють своєчасність подання своєї фінансової звітності (79,07%) та точність інформації, що наведена у фінансовій звітності (67,44).

Водночас, доцільність подання річної фінансової звітності (51,16%) респондентами оцінюється більше ніж квартальної (37,21%), що, на нашу думку, пов'язано із незначними оборотами підприємств середнього та малого бізнесу. Подання квартальної фінансової звітності користувачам носить на меті, як їх інформування, щодо стану справ на підприємстві, так і участі в управлінні, спираючись на поточні результати діяльності.

Рис 2. Питома вага оцінки рівня доцільності по питаннях 5-10 таблиці 2 (у відсотках)

Джерело: розробка автора

Позитивним, та перспективним є оцінка підприємствами можливості впровадження сучасних наукових досягнень у сфері бухгалтерського обліку у повсякденну практику (середній 30,23%, високий 51,17%). Враховую те, що інформаційна місткість фінансової звітності респондентами оцінюється, як середня, то її підвищення на основі досягнень науки набуває ще більше актуальності.

Проаналізувавши стан реалізації процесів подання та оприлюднення фінансової звітності на підприємствах Закарпатської області варто високо оцінити тенденції, щодо зміни ролі і розуміння фінансової звітності в управлінні. Усвідомлення виключної необхідності налагодження процесів подання та оприлюднення фінансової звітності дозволить вийти на стрімке розширене відтворення та забезпечити ефективне функціонування ринкового механізму, на основі достовірної, своєчасної та доречної інформації про діяльність кожного суб'єкта господарювання.

Недостатнім залишається документальне підґрунтя реалізації процесів подання та оприлюднення фінансової звітності, а також формування системи противаг та відповідальності за порушення, що можуть виникнути в даній сфері.

ВИСНОВКИ

Дослідження підприємств Закарпатської області показало, що 81,4% бухгалтерів вбачають необхідність у наблизенні наукових досягнень у сфері бухгалтерського обліку, зокрема його організації, у практичну діяльність, що здатне вплинути, як на своєчасність прийняття рішень, так і ефективність ведення всього бізнесу.

Проведення соціологічного опитування підприємств Закарпатської області дозволило встановити ряд особливостей та визначити стан організації бухгалтерського обліку, як відносно високий та результативний.

На підставі оцінки підприємств основних складових процесів подання та оприлюднення фінансової звітності виявлені їх слабкі сторони та напрямки, що потребують покращення та вдосконалення.

Перспективним напрямком у даному руслі дослідження вбачаємо за доцільне проведення соціологічного опитування щодо наявного рівня доступності фінансової звітності для користувачів, на що і будуть зосереджені подальші наукові дослідження.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Легенчук С.Ф. Теорія і методологія бухгалтерського обліку в умовах постіндустріальної економіки [Текст]: монографія / С.Ф. Легенчук. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 652с.

2. Легенчук С. Місце практики в бухгалтерському обліку: нове бачення [Текст] // С. – Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 6. – С. 8 – 16.
3. Гоголь Т. Методологія бухгалтерського обліку як напрямок наукових досліджень в інноваційній економіці [Текст] // Т.Гоголь. – Вісник ТНЕУ. - №2. – 2012. – С. 151-158.
4. Голов С. Стан наукових досліджень з бухгалтерського обліку України: деякі спостереження [Текст] // С.Голов. – Бухгалтерський облік і аудит. –№7. – 2012. – С.3-9.
5. Івахненко С. Філософсько-світоглядні основи наукових досліджень в обліку та аудиті: англomовний світ [Текст] / С. Івахненко, А. Георгіаді. – Бухгалтерський облік і аудит. – №3. – 2012. – С.48-53.
6. Головач В. Міжнародні стандарти аудиту, вимоги законодавства та реалії сьогодення стосовно виконання аудитором завдань з надання впевненості [Текст] // В.Головач. – Бухгалтерський облік і аудит. –№7. – 2012. – С.42-47.

Одержано 17.09.2012р.

Ó **Яцко Максим Вікторович**, аспірант кафедри обліку і аудиту ДВНЗ «Ужгородський національний університет», e-mail: max.ermac3@gmail.com